



فطرت و اراده؛ دو عامل سازنده شخصیت درونی انسان

حجت‌الاسلام حاج علی‌اکبری ضمن اشاره به ظرفیت و استعداد درونی انسان و عوامل شکل‌دهنده آن تصریح کرد: خداوند باطن انسان را به صورت استعداد خلق کرده است و فاصله استعداد تا فعلیت خیلی زیاد است و فاصله هسته خرما تا یک درخت پرتومر است.

حجت‌الاسلام حاج علی‌اکبری ضمن اشاره به ظرفیت و استعداد درونی انسان و عوامل شکل‌دهنده آن تصریح کرد: خداوند باطن انسان را به صورت استعداد خلق کرده است و فاصله استعداد تا فعلیت خیلی زیاد است و فاصله هسته خرما تا یک درخت پرتومر است.

به گزارش ایکننا، جلسه شرح صحیفه سجادیه، با محوریت دعای بیستم صحیفه با حضور حجت‌الاسلام والمسلمین محمدجواد حاج علی‌اکبری، رئیس شورای سیاست‌گذاری ائمه‌جمعه، طبق روال هر هفته شامگاه دوشنبه ۲۳ آذر در مجموعه فرهنگی سرچشمه برگزار شد.

گزیده‌ای از مباحث این جلسه را می‌خوانید؛

«وَ أَعْيِنِي وَ أَوْسِعْ عَلَيَّ فِي رِزْقِكَ، وَ لَا تَقْتَبِنِي يَا نَظِيرَ، وَ أَعِزِّي وَ لَا تَبْتَلِيَنِي يَا كَبِيرَ، وَ عَيِّدْنِي لَكَ وَ لَا تُفْسِدْ عِبَادَتِي يَا عَجَبَ، وَ أَجْرَ لِلنَّاسِ عَلَيَّ يَدِي الْخَيْرَ وَ لَا تَمَحِّقْهُ يَا مَنَّ، وَ هَبْ لِي مَعَالِيَ الْأَخْلَاقِ، وَ اعْصِمْنِي مِنَ الْقَحْرِ»

پنج درخواست اساسی، به منزله پنج نیاز راهبردی در زندگی انسان ره جوی سعادت و کمال مطرح می‌شود. هر پنج موضوع اساسی دارای یک آسیب و آفتی است که به طور کلی این مطلب اساسی را از کار می‌اندازد و به ضد خودش تبدیل می‌کند. مسئله اول عبارت است از بهره‌مندی، ثروتمندی و وسعت در رزق که آفتش نظر است؛ یعنی اینکه چشم انسان دنبال دارایی دیگران باشد. مسئله دوم عزت است و خطرش ابتلا به کبر است. مورد سوم عبارت است از عبادت عاشقانه و باکیفیت که خطرش عجب است. چهارم عبارت است از خیررسانی به بندگان خدا و اینکه پروردگار متعال، انسان را وسیله خیررسانی به سایرین قرار دهد که خطرش منت گذاشتن است. مورد پنجم دستیابی به عالی‌ترین جلوه‌های اخلاقی است که از آن به «معالی اخلاق» تعبیر شد که آسیب آن فخر است. در مجموع در این فهرست، به یک مسئله اساسی هم توجه پیدا کردیم و آن عبارت بود از اینکه انسان مومن سالک ضمن اینکه به عوامل سیر توجه دارد، به آفت‌ها هم توجه دارد یعنی یک نوع آفت‌شناسی هم در دستور کارش هست.

راجع به نکته پنجم که از نکات جالب این فهرست است حضرت فرمودند: «وَ هَبْ لِي مَعَالِيَ الْأَخْلَاقِ، وَ اعْصِمْنِي مِنَ الْقَحْرِ». این درخواست، درخواست مهم و بزرگی است. اولاً از ساختار این جمله استفاده می‌شود انسان باید مکارم و جلوه‌های برجسته اخلاقی را در دستور کار خودش قرار دهد. این خواسته به همان اندازه که اهمیت دارد و بزرگ است، نیازمند درخواست از خدای متعال است. این درخواست عطیه‌ای از خدای متعال است. درخواست خیلی با عظمت است؛ یعنی از همه جلوه‌های اخلاقی، برترین آنها را از خدا درخواست می‌کنید.

ظرفیت احسن و اعلای صورت و سیرت انسان

خداوند در آفرینش انسان، او را به عالی‌ترین تصویرها صورتگری کرده است. این تصویرگری خلق انسان است، یعنی پیکره شما را این قدر متوازن و دلنشین تراشکاری کرده است. هر واحد انسانی با ملاحظه وضعیت خودش بدون در نظر گرفتن دیگران، زیباترین صورتی بوده که ممکن بوده خدا به او کرامت کند. در بخش خلق که ساختار باطنی ماست، خداوند استعدادش را در حد احسن و اعلی قرار داده است. از نظر ظرفیت و استعداد، باطن انسان‌ها استعداد زیباترین و عالی‌ترین صورت بندی‌ها را دارد. باطن شما یک حقیقت آسمانی است. خداوند باطن انسان را به صورت استعداد خلق کرده است و فاصله استعداد تا فعلیت خیلی زیاد است، فاصله هسته خرما تا یک درخت پرتومر است ولی این هسته این قابلیت را دارد. هسته آدمی استعداد انسانیت دارد.

معادل این استعداد، امکان دیگری هم وجود دارد. این امکان عبارت است از اینکه تصویر باطنی انسان نه فقط در حد استعداد باقی بماند بلکه ممکن است به تصویر حیوانی صورتگری شود. باطن هر انسانی می‌تواند از نظر تصویرگری به یکی از چهره‌های حیوانی صورتگری شود. ممکن است کار از این هم سخت‌تر شود و آن عبارت است از اینکه انسان‌ها بر اساس سوء اختیار خودشان ترکیبی از حیوانات را در باطن خودشان صورتگری کنند که در بیرون هیچ نظیری ندارد.

پس این تصویر باطنی، اسمش اخلاق است. در تصویر باطنی برای خود انسان سهم ویژه‌ای در نظر گرفته شود. انتخاب انسان

روی یک بوم و استعدادی انجام می گیرد. در این استعداد عوامل دیگری هم مثل وراثت نقش دارند، منتهی برآیند تمام مطالعات حوزه تعلیم و تربیت اسلامی و میانی تربیت دینی و میانی انسان شناسی قرآنی به ما می گوید سهم اصلی با دو چیز است: یکی با فطرت است که الهی است و دوم با اراده و انتخاب خود انسان. این دو عامل اصلی هستند و نقش ویژه دارند.

خداوند بر اساس انتخاب های انسان ها با آنها مجاحه و محاسبه می کند. تصویر باطنی را خود ما انتخاب می کنیم و کارمان از این جهت کار سخت و سنگینی است. تا قبل از اینکه خود انسان به انتخاب های اصلی برسد عواملی که شخصیت باطنی او را شکل می دهند اهمیت دارند عواملی مثل پدر و مادر و عوامل موثر در فرآیند تعلیم و تربیت. امانت فرزند در اختیار پدر و مادر امانت بزرگی است. از یک مقطعی هم سهم خود او بیشتر می شود تا جایی که خود او است که تصمیم گیرنده است.

الآن مطلب این است؛ شما برای اخلاق خودتان چه تصویری در نظر گرفتید؟ امام می فرماید عالی ترین جلوه های اخلاقی را برای خودم انتخاب می کنم. وقتی شما این را می گوید یعنی می خواهم تصویر باطنی ام به محمد(ص) و آل محمد(ع) شباهت داشته باشد. اینجا یک نکته ای مطرح است و آن اینکه ما دو کلیدواژه داریم. یک کلیدواژه عبارت است از محاسن اخلاق و یکی مکارم اخلاق است. در اینجا امام از کلیدواژه معالی الاخلاق استفاده کرده است. کلمه معالی الاخلاق هم شامل مکارم اخلاق است و هم شامل محاسن اخلاق است.